

DEUTSCHE KAMMERPHILHARMONIE BREMEN
MODUS NOVUS . HARRY CHRISTOPHERS
BACH . MOZART

DESINGEL . VRIJDAG 6 NOVEMBER 98
REQUIEM

DESINGEL SEIZOEN 98/99 . REQUIEM

Harry Christophers

modus novus . Deutsche Kammerphilharmonie

Bach . Mozart

Vrijdag 6 november 98

Peter Philips

The Tallis Scholars

Guerrero . de Morales . de Victoria . Cardoso

Dinsdag 2 februari 99

Gérard Lesne

Il Seminario Musicale

De Brossard . Scarlatti . Corelli

Vrijdag 12 maart 99

**DEUTSCHE KAMMERPHILHARMONIE BREMEN
MODUS NOVUS**

Harry Christophers muzikale leiding
Ursula Fiedler sopraan
Barbara Hölzl mezzosopraan
Michael Nowak tenor
Hans Griepentrog bas

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Weinen, Klagen Sorgen, Zagen BWV 12 24'
• Sinfonia
• Weinen, Klagen Sorgen, Zagen
• Wir müssen durch viel Trübsal
• Kreuz und Krone sind verbunden
• Ich folge Christo nach
• Sei getreu, alle Pein
• Was Gott tut, das ist wohlgetan

pauze

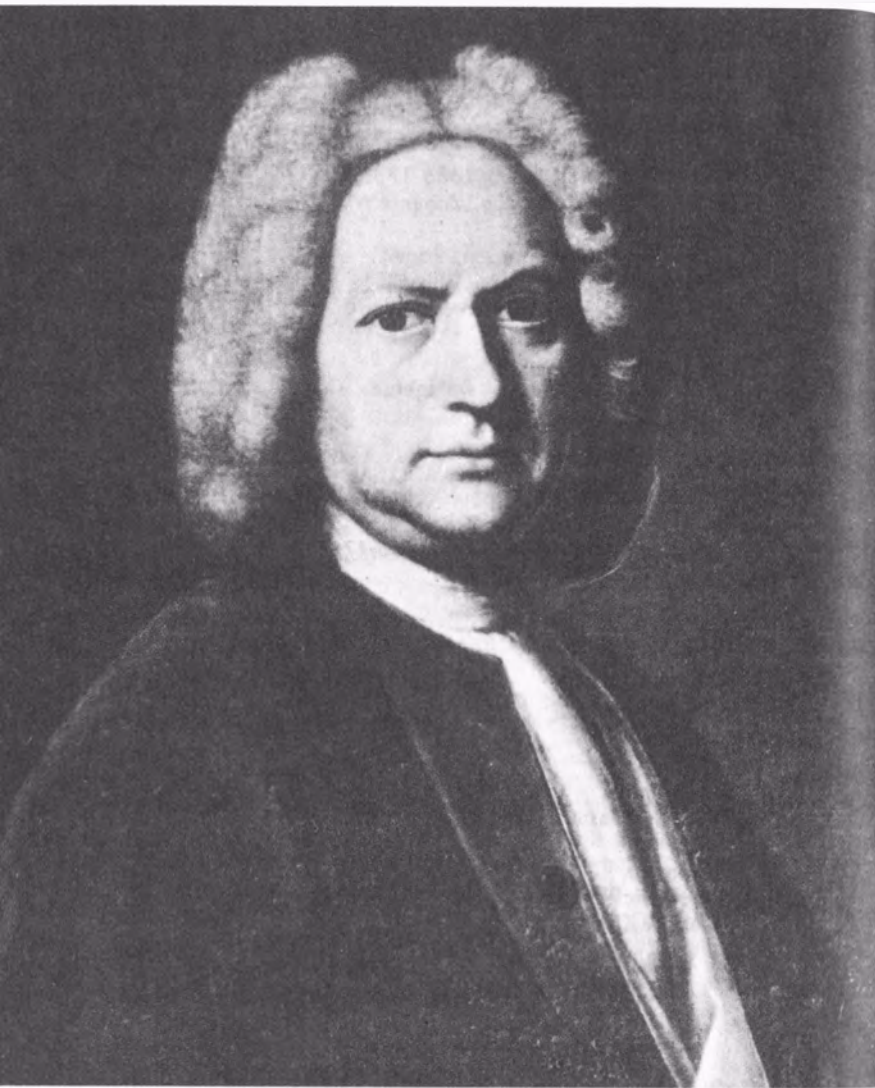
Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Requiem KV 626 50'
• Introitus
• Kyrie
• Dies Irea
• Tuba mirum
• Rex tremendae
• Recordare
• Confutatis
• Lacrimosa
• Domine Jesu
• Hostias
• Sanctus
• Benedictus
• Agnus Dei

inleiding door **Magda de Meester** . 19.15 uur . Foyer

begin concert **20.00 uur**
pauze omstreeks **20.30 uur**
einde concert **omstreeks 21.45 uur**

teksten & coördinatie programmaboekje **deSingel**
druk programmaboekje **Tegendruk**

schilderij van J. Jakob Ihle, 1720

JOHANN SEBASTIAN BACH (1685-1750)

Weinen, Klagen Sorgen, Zagen BWV 12

De beroemde cantate Weinen, Klagen Sorgen, Zagen BWV 12 ontstond voor de zondag Jubilate, de derde zondag na Pasen. Ze werd voor het eerst uitgevoerd op 22 april 1714. Het is de tweede cantate die Bach componeerde na zijn benoeming als Konzertmeister aan het hof van Weimar. Zo werd hij nummer drie van het achttienkoppige hoforkest. Samuel Drese was kapelmeester, zijn zoon J. Wilhelm vice-kapelmeester en de organist kreeg de opdracht maandelijks een cantate van eigen makelij uit te voeren.

De tekst die bijbelwoorden, aria's en een koraal bevat, is waarschijnlijk van de hand van de Weimaarse dichter Salomo Franck. Inhoudelijk heeft de tekst betrekking op het evangelie waar Jezus tot zijn discipelen spreekt: "Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: gij zult wenen en weklagen, terwijl de wereld zich zal verheugen. Gij zult bedroefd zijn, maar uw droefenis zal in vreugde verkeren. Wanneer de vrouw gaat baren is zij bedroefd omdat haar uur gekomen is; maar wanneer zij het kindje ter wereld heeft gebracht, denkt zij niet meer aan de pijn, van blijdschap dat er een mens ter wereld is gekomen. Zo zijt ook gij nu wel bedroefd, maar wanneer Ik u zal weerzien, zal uw hart zich verheugen en uw vreugde zal niemand u kunnen ontnemen." (Johannes 16, 20-22)

Zoals de meeste vroege cantates van Bach begint ook deze met een op zichzelf staande instrumentale inleiding, die het hele instrumentarium van het werk presenteert. Daarop volgt een plechtstatig koor, met als hoofddeel een chaconne. (Bach zou deze chaconne later in 1748 in zijn h-Moll-mis gebruiken en omvormen tot een Crucifixus).

Na een kort arioso volgen drie aria's die met hun wisselend karakter het verkeren van droefenis in vreugde weer geven. De slotkoraal is zoals gebruikelijk kort en eenvoudig van opbouw.

Sinfonia

Chorale

Weinen, Klagen,
Sorgen, Zagen,
Angst und Not
Sind der Christen Tränebrot,
Die das Zeichen Jesu tragen.

Rezitative (alto)

Wir müssen durch viel Trübsal in das Reich
Gottes eingehen.

Aria (alto)

Kreuz und Krone sind verbunden,
Kampf und Kleinod sind vereint.
Christen haben alle Stunden
Ihre Qual und ihren Feind,
Doch ihr Trost sind Christi Wunden.

Aria (basso)

Ich folge Christo nach,
Von ihm will ich nicht lassen
Im Wohl und Ungemach,
Im Leben und Erblassen.

Ich küsse Christi Schmach,
Ich will sein Kreuz umfassen.
Ich folge Christo nach,
Von ihm will ich nicht lassen.

Aria (tenore)

Sei getreu,
Alle Pein
Wird doch nur ein Kleines sein.
Nach dem Regen
Blüht der Segen,
Alles Wetter geht vorbei.
Sei getreu, sei getreu!

Chorale

Was Gott tut, das ist wohlgetan,
Dabei will ich verbleiben,
Es mag auf mich die rauhe Bahn
Not, Tod und Elend treiben,
So wird Gott mich
Ganz väterlich
In seinen Armen halten:
Drum lass ich ihn nur walten.

schilderij van Barbara Krafft, 1819

WOLFGANG AMADEUS MOZART (1756-1791)

Requiem KV 626

"Hier voel ik voor het eerst, misschien zoals Mozart zelf, hoe uit een officiële liturgische tekst een mij persoonlijk aangrijpende aangelegenheid wordt: de dood treft ieder van ons - maar wat gebeurt er met MIJ"

Nikolaus Harnoncourt

Rond het Requiem van Mozart heeft van in het begin een aureool van geheimzinnigheid gehangen. Niet alleen is het Mozarts laatste werk - iets wat altijd aanleiding geeft tot romantiserende speculaties - maar ook was er sprake van een anonieme opdrachtgever, thans eenduidig uitgewezen als graaf Franz von Walsegg. Von Walsegg had bij Mozart een requiem-mis besteld voor zijn op 14 februari 1791 gestorven vrouw; ze was pas eenentwintig. Hij dirigeerde het werk op 14 februari 1793 in Neustadt onder zijn eigen naam en gaf het later uit als Requiem composto da Conte Walsegg. Von Walsegg had Mozart, en na diens dood, zijn vrouw Constanze een hoge uitkoopsom gegeven (vijftig dukaten) in ruil voor geheimhouding en exclusiviteit. Hij heeft blijkbaar nooit geweten dat Constanze het volledige werk reeds op 2 januari van datzelfde jaar had laten uitvoeren onder Mozarts naam tijdens een benefietconcert voor haarzelf en haar kinderen. Afgezien van het begrafenis motet Ave verum Corpus in juni 1791, is het Requiem het eerste religieuze werk sinds Mozart in 1783 de arbeid aan de c-moll-mis staakte.

Toen Mozart op 5 december 1791 stierf, gaf Constanze, of iemand anders in haar opdracht, de partituur

ter voltooiing eerst aan Joseph Eybler, dan aan Mozartvriend en -leerling Franz Xaver Süssmayr. Deze beweerde later dat hij het Sanctus, het Benedictus en het Agnus Dei volledig zelfstandig zou hebben gecomponeerd. Hij verwerkte de muziek van Mozart uit de eerste beide delen tot het Lux aeterna en Cum sanctis tuis en instrumenteerde alle delen van het Dies irae tot aan het Hostias. Voor de meeste delen had Mozart wel een becijferde bas achtergelaten, voor sommige enkel een melodiestem om aan te geven hoe het moest verdergaan. (Dat deed hij trouwens altijd bij zijn ontwerpen). We kunnen onmogelijk achterhalen in hoeverre de beweringen van Süssmayr waar zijn. De bewijzen zijn onvoldoende en bovendien hadden zowel Süssmayr als Constanze er alle belang bij te beweren dat hij, respectievelijk Mozart grote delen zelf had geschreven. Constanze beweerde Süssmayr vergaande schetsen te hebben overhandigd, temeer hij de laatste weken eng met Mozart aan het Requiem had gewerkt en allicht de intenties van de componist tot in het kleinste detail kende. Toch stelt zich de vraag waarom Süssmayr het manuscript niet direct heeft gekregen? (Constanze zei later dat ze daar persoonlijke redenen voor had gehad).

Hoe dan ook, met het originele materiaal waarover we beschikken - Mozarts autograaf met de toevoegingen van Eybler, Süssmayrs afschrift en enkele dubieuze schetsen - blijft het speculeren over hoe groot Mozarts uiteindelijke aandeel in de compositie wel is geweest. Süssmayrs versie werd weliswaar vaak bekritiseerd,

men vond terecht dat ze technische mankementen vertoonde en tegen bepaalde muzikale regels verstootte, toch neemt men nu algemeen aan dat Süssmayr nog het dichtst bij Mozarts versie komt.

I. Introitus

Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.

Te decet hymnus, Deus, in Sion,
et tibi redetur votum in Jerusalem.

Exaudi orationem meam.

Ad te omnis cato veniet.

Requiem aeternam, dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.

II. Kyrie

Kyrie eleison,
Christe eleison,
Kyrie eleison.

III. Sequentia

Dies irae

Dies irae, dies illa
solvat saeculum in favilla,
teste David cum Sibylla.
Quantus tremor est futurus,
quando iudex est venturus
cuncta stricte discussurus.

I. Introitus

*Geef hen de eeuwige rust, Heer en doe een
voortdurend licht over hen schijnen.*

*U komt een lofzang toe. God, in Sion
en voor U wordt vervuld de gelofte in Jerusalem.*

Verhoor mijn gebed:

tot U komt al wat leeft.

*Geef hen de eeuwige rust, Heer en doe een
voortdurend licht over hen schijnen.*

II. Kyrie

*Heer, ontferm U,
Christus, ontferm U,
Heer, ontferm U.*

III. Sequens

Dies irae

*Dag van toorn. beruchte dag
die de wereld tot as zal verteren,
volgens het woord van David en de Sibylle.
Wat een vrees zal ontstaan,
wanneer de rechter komen zal
om alles streng te oordelen.*

Tuba mirum

Tuba mirum spargens sonum
per sepulchra regionum
coget omnes ante thronum.

Mors stupebit et natura,
cum resurget creatura
judicanti responsura.

Liber scriptus proferetur
in quo totum continetur,
unde mundus judicetur.

Judex ergo cum sedebit
quidquid latet apparebit,
nil inultum remanebit.

Quid sum miser tunc dicturus,
quem patronum rogaturus
cum vix justus sit securus?

Rex tremendae

Rex tremendae majestatis
qui salvandos salvas gratis,
salva me, fons pietatis.

Tubae mirum

*Een bazuin zal met een wonderlijk geluid
klinken over de graven van de wereld,
en allen voor de troon bijeenbrengen.*

*Dood en natuur zullen verbijsterd staan
wanneer elk schepsel zal herrijzen
om zich voor de rechter te verantwoorden.*

*Het geschreven boek zal te voorschijn komen
waarin alles vervat is,
waarnaar de wereld geoordeeld zal worden.*

*Wanneer dan de rechter gezeten is
zal al het verborgene aan het licht komen:
niets zal ongewroken blijven.*

Wat zal ik, ellendige, dan zeggen?

*Wie als voorspraak aanroepen
als zelfs een rechtvaardige ternauwernood veilig is?*

Rex tremendae

*Koning van angstaanjagende majesteit,
die de zaligen redt uit genade.
red ook mij, bron van goedertierenheid.*

Recordare

Recordare, Jesu pie,
quod sum causa tuae viae,
ne me perdas illa die.
Quaerens me sedisti lassus,
redemisti crucem passus:
tantus labor non sit cassus.
Juste iudex ultionis,
donum fac remissionis
ante diem rationis.
Ingemisco tamquam reus,
culpa rubet vultus meus,
supplicanti parce, Deus.
Qui Mariam absolvisti
et latronem exaudisti
mihi quoque spem dedisti.
Preces meae non sunt dignae,
sed tu bonus fac benigne,
ne perenni cremer igne.
Inter oves locum praesta
et ab haedis me sequestra,
statuens in parte dextra.

Confutatis

Confutatis maledictis,
flammis acribus addictis,
voca me cum benedictis.
Oro supplex et acclinis,
cor contritum quasi cinis,
gere curam mei finis.

Recordare

*Bedenk toch, goede Jezus,
dat ik de reden ben van Uw leven;
laat mij niet verloren gaan op die dag.
Mij zoekend zat Gij vermoeid teneer,
aan het kruis lijdend hebt Gij mij verlost;
laat zoveel moeite niet vergeefs zijn.
Rechtvaardige rechter der wrake,
geef mij het geschenk der vrijspraak
vóór de dag der vergelding.
Ik zucht als een beklagde,
schaamrood kleurt mijn gelaat:
o God, spaar toch een smekeling.
Gij, die Maria hebt vrijgesproken,
en de misdadiger hebt verhoord,
ook mij hebt Gij hoop gegeven.
Mijn smeekbeden zijn onwaardig,
maar Gij, goede, draag er mild zorg voor
dat ik niet zal branden in het eeuwig vuur.
Geef mij een plaats onder de schapen,
en wil mij van de bokken scheiden,
plaats mij aan Uw rechterzijde.*

Confutatis

*Wanneer de gedoemden veroordeeld zijn,
prijisgegeven aan de felle vlammen,
roep mij dan bij de gezegenden.
Ik vraag, smekend neergeknield,
het hart verteerd als as,
draag zorg voor mijn einde.*

Lacrimosa

Lacrimosa dies illa
qua resurget ex favilla
judicandus homo reus:
huic ergo parce, Deus.
Pie Jesu, Domine,
dona eis requiem.
Amen.

IV. Offertorium

Domine Jesu

Domine Jesu Christe, Rex gloriae,
libera animas omnium fidelium defunctorum
de poenis inferni
et de profundo lacu.
Libera eas de ore leonis,
ne absorbeat eas tartarus,
ne cadant in obscurum;
sed signifer sanctus Michael
repraesentet eas in lucem sanctam,
quam olim Abrahae promisisti
et semini ejus.

Hostias

Hostias et preces tibi, Domine,
laudis offerimus:
tu suscipe pro animabus illis,
quarum hodie memoriam facimus:
fac eas, Domine, de morte
transire ad vitam,
quam olim, Abrahae promisisti
et semini ejus.

Lacrimosa

*Vol van tranen is die dag,
waarop de schuldige mens uit het stof
zal opstaan om geoordeeld te worden.
Spaar hem dan, o God.
Goede Heer Jezus,
geef hun rust.
Amen.*

IV. Offertorium

Domine Jesu

*Heer Jezus Christus, Koning der glorie,
verlos de zielen, van alle overleden gelovigen
van de pijnen van de hel
en van de bodemloze poel.
Bevrijd hen uit de muil van de leeuw,
opdat het dodenrijk hen niet verslinder,
en zij niet wegzinken in de duisternis;
maar laat de heilige banierdrager Michaël
hen leiden naar het heilige licht,
zoals Gij eertijds aan Abraham hebt beloofd
en aan zijn nageslacht.*

Hostias

*Offergaven en dankzeggingen.
Heer, bieden wij U aan:
aanvaard ze voor die zielen,
die wij vandaag in gedachten hebben.
Doe hen, Heer, van de dood
overgaan naar het leven,
zoals Gij eertijds aan Abraham hebt beloofd
en aan zijn nageslacht.*

V. Sanctus

Sanctus, sanctus, sanctus,
Dominus Deus Sabaoth!
Pleni sunt coeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis!

VI. Benedictus

Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis!

VII. Agnus Dei

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona eis requiem.
Agnus Dei, que tollis peccata mundi,
dona eis requiem.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona eis requiem sempiternam.

VIII. Communio

Lux aeterna luceat eis, Domine,
cum sanctis tuis in aeternam,
quia pius es.

Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis,
cum sanctis tuis in aeternum,
quia pius es.

V. Sanctus

Heilig, heilig, heilig
is de Heer, de God der Heerscharen!
Vol zijn hemel en aarde van Uw heerlijkheid.
Hosanna in de hoge!

VI. Benedictus

Gezegend Hij, die komt in de naam van de Heer,
Hosanna in de hoge!

VII. Agnus Dei

Lam Gods, dat de zonder der wereld wegneemt,
geef hen rust.
Lam Gods, dat de zonder der wereld wegneemt,
geef hen rust.
Lam Gods, dat de zonder der wereld wegneemt,
geef hen een eeuwigdurende rust.

VIII. Communio

Moge een eeuwig licht over hen schijnen, Heer,
met uw heiligen in eeuwigheid:
want Gij zijt genadig.

Geef hen de eeuwige rust, Heer,
en doe een voortdurend licht over hen schijnen,
met uw heiligen in eeuwigheid:
want Gij zijt genadig.

Harry Christophers

Harry Christophers kreeg zijn eerste muzikale opleiding in de kathedraal van Canterbury waar hij leider van de koorknepen werd. Hij studeerde muziek aan The King's School te Canterbury en klassieke talen en muziek aan het Magdalen College te Oxford. In 1977 richtte hij zijn eigen koor op, The Sixteen. In het prille begin van zijn carrière bleef hij de rol van zanger en dirigent combineren en trad hij op als solist in oratoria en als lid van het English Music Theatre bij opera-uitvoeringen. Thans wordt Harry Christophers algemeen erkend als internationaal dirigent met een vooraanstaande reputatie op het terrein van zowel de barok en de klassieke periode als de hedendaagse muziek. Zijn talrijke opnames genieten grote bijval en werden bekroond met prijzen als de Grand Prix du Disque (voor zijn opname van Händels Messiah op Hyperion), de Deutsche Schallplattenkritik (voor Händels Alexander's Feast op Collins Classics) en in 1992 de Gramophone Award for the Early Music Recording of the Year voor The Rose and the Ostrich Feather. Het contract dat Harry Christophers aanging met Collins Classics omvat een uitgebreid programma met werken van Händel, Bach en Britten, oud repertoire van het Eton Choir Book (allemaal met The Sixteen) en een serie opnames met het Kamerorkest van het Concertgebouw Amsterdam. In 1998 maakt hij een grote Europese tournee, onder meer in de Musikverein Wenen, Antwerpen, Brussel, Rotterdam en Utrecht. Eveneens in 1998 begon hij met Il Ritorno d'Ulisse aan een serie van Monteverdi-opera's voor het operahuis San Carlos in Lissabon.

Ursula Fiedler

Ursula Fiedler werd geboren in Kassel. Haar muzikale loopbaan begon zij eerst als violiste. Na haar studies viool aan de Hogeschool voor Muziek en Theater in Hannover werd zij lid van de Junge Deutsche Philharmonie. Met een nieuw opgericht pianotrio aan de Hogeschool Hannover behaalde zij in 1986 de Eerste Prijs van een kamermuziekwedstrijd. Simultaan met deze activiteiten volgde Ursula Fiedler privélessen zang in Hannover, voor zij vanaf 1987 zangstudies aanvatte aan de Hogeschool voor Muziek

en Toneel in Wenen bij Hildegard Rössel-Majdan en Kurt Equiluz. Gedurende de laatste jaren werkte Ursula Fiedler mee aan talrijke scenische en concertante operaproducties. Zo zong zij op het Weense zomerfestival Klangbogen 1991 in Reise ins Paradies van Dieter Kaufmann, was zij als Mozartvertolkster herhaalde malen in het Wiener Konzerthaus te horen, werkte zij mee aan het Weill Festival der Jeunesse in het Wiener Musikverein en werd zij geëngageerd door de Musikfestspiele Potsdam en Schwetzingen. Ook als concertzangeres heeft de jonge artieste zich ondertussen internationaal geprofileerd. Zo zong zij – gedeeltelijk ook in verband met radio- en televisie-uitzendingen en cd opnames – onder leiding van dirigenten als Robert King (Il Giardino Armonico), Yehudi Menuhin, Hanz Zender, Adam Fischer, Erwin Ortner, Rudolf Barshai, Peter Keuschnig, Thomas Hengelbrock, René Clemencic en Leon Botstein. Ursula Fiedler werd uitgenodigd voor festivals in Japan, Zwitserland, Italië (Settimane Bach in Milaan), voor het Schleswig-Holstein Muziekfestival, naar Wenen en Innsbruck. Als liedzangeres werkte Ursula Fiedler samen met prominente pianisten zoals Erwin Gage en Charles Spencer. Met Gage trad zij in 1996 op het Pianofestival Ruhr op, met Spencer was zij dit seizoen te gast bij de Schubert Cyclus in Keulen. Op 12 oktober 1992 debuteerde Ursula Fiedler bij de Gesellschaft der Musikfreunde in Wenen met het Ensemble Kontrapunkte onder leiding van Peter Keuschnig.

Barbara Hölzl

De mezzosopraan Barbara Hölzl werd in Bad Tölz (Beieren) geboren. Zij studeerde zang aan het Richard Strauss conservatorium van München bij Helmut Banzhaf. Daarna specialiseerde zij zich aan de hogeschool voor Lied en oratorium en Muziekdramatische vertolking. Haar studies werden met onderscheiding afgesloten, bovendien ontving zij een aanmoedigingsprijs van de Republiek Oostenrijk. Er volgden masterclasses bij Hans Hotter en James King, in 1993 de Derde Prijs van de internationale Robert Schumann Wedstrijd in Zwickau en in 1996 was Barbara Hölzl finaliste van de internationale zangwedstrijd (categorie opera) in 's Hertogenbosch. Barbara Hölzl werkte mee aan talrijke

operaproducties in het Schlosstheater Schönbrunn/Wenen. Gastrollen brachten haar naar het Stadttheater Bremerhaven, Theater Basel en het Brucknerfest in Linz. Het uitgebreide concertrepertoire van Barbara Hölzl omvat geestelijke en wereldlijke composities van de Renaissance tot heden. Belangrijke dirigenten waarmee zij samenwerkte, waren Rudolf Barschal, René Clemencic, Erwin Ortner, Nikolaus Harnoncourt, Peter Schreier, Franz Welser-Möst, Bruno Weil, Martin Sieghart, Peter Rundel, Friedrich Cerha, Leopold Hager, Sigiswald Kuijken, Wolfgang Sawallisch en Dimitri Kitajenko. Barbara Hölzl was te gast op festivals als de Salzburger Festspiele, het internationale Brucknerfest Linz, de Schubertiade Feldkirch, Wien Modern, de Wiener Festspiele, het Schleswig-Holstein Festival, de week van de romantische muziek op Schloss Grafenegg onder Robert Holl en de Praagse Lente. Dit jaar werd Barbara Hölzl onder meer geëngageerd voor een Liederavond in Sevilla (Schönberg, Berg, Webern, Zemlinsky) met Ralph Heiber als begeleider, de Mattheuspassie, Ltg. Frühbeck de Burgos (Madrid) en Michel Plasson (Toulouse), Das Lied der Waldtraube uit de Gurre-Lieder van Schönberg, de Harmoniemesse van Haydn voor de Salzburger Festspiele met het Schönbergchor onder leiding van Erwin Ortner, Schubertiade Roskilde (Denemarken), en de Schubertiade Feldkirch.

Michael Nowak

De tenor Michael Nowak werd geboren in Innsbruck. Als kind was hij solist bij de Wiener Sängerknaben. Hij studeerde zang aan het Brückner conservatorium in Linz bij Gerald Trabesinger, en behaalde zijn diploma met onderscheiding. Hierna volgden nog verdere zang- en oratoriumstudies aan de Hogeschool voor Muziek in Wenen bij Kurt Equiluz. Het Stadttheater Beil engageerde hem voor verscheidene stukken, onder meer voor de partij van Nero in L'incoronazione di Poppea. Hij maakt deel uit van het Staatstheater Karlsruhe en sedert 1997 van het Staatstheater Hannover. Michael Nowak werd finalist in de internationale wedstrijd Bodensee. Hij werkte zowel aan het internationale Brucknerfestival Linz als aan de Händel-Festspiele in Halle mee. Talrijke concertante opvoeringen bracht hij onder andere in het Wiener

Musikverein, Herkulesaal München, Kölner Philharmonie, Alte Oper Frankfurt. Michael Nowak werkte mee aan talrijke CD opnames, onder meer als evangelist in de Mattheuspassie, Gulatero in L'Origine die Jaromeriz in Maravia.

Hans Griepentrog

De bas Hans Griepentrog werd in Münster geboren en begon zijn opleiding aan de Westfälische Schule für Musik in zijn geboortestad. Verdere studies vonden plaats aan de Hogeschool voor Muziek in Freiburg en Keulen. Hij sloot zijn examens af met onderscheiding. De jonge bassist kwam in de aandacht toen hij bij de nationale wedstrijd in Berlijn de Eerste Prijs won. Er volgden radio-, televisie en cd-opnames met de nationale omroepen. In 1991 won hij de Aanmoedigingsprijs van de Economie, in 1995 werd hij bekroond in de zangwedstrijd in Nürnberg. Op achten-twintigjarige leeftijd debuteerde Hans Griepentrog als Sarastro in De Tooverfluit van Mozart in het Theater Regensburg. Tijdens het seizoen 97-98 gasteerde hij aan de Deutsche Oper Berlin en zong de partij van Colline in Puccini's La Bohème in het Theater Dessau. Ook tijdens het komende seizoen zal Hans Griepentrog in de Deutsche Oper Berlin zingen. In de zomer van dit jaar werkte hij aan de zijde van Klaus Maria Brandauer mee aan de opvoeringen van Schumanns Manfred onder leiding van Thomas Hengelbrock. Deze laatste nodigde hem ook uit voor uitvoeringen van de Johannespassie in maart 1999. Hans Griepentrog geniet de steun van de Walter Kaminsky Stichting en de Richard Wagner Stichting.

Fritz ter Wey

Na zijn studies koor- en orkestleiding in Keulen, zette Fritz ter Wey zijn scholing verder met masterclasses bij Felix de Nobel in Amsterdam en Eric Ericson in Stockholm. Fritz ter Wey is oprichter en leider van het Junge Chor Aachen, waarmee hij internationaal bekend werd. Volgende ensembles werden door hem geleid: van 1972 tot 1982 het koor van de muziekschool Aken, van 1980 tot 1992 het oratoriumkoor Herrien/Nederland, van 1982 tot 1988 het Landesjugendchor Nordrhein-Westfalen. In 1982 riep Fritz ter Wey het

internationale koor Vox Europea in het leven, dat ondertussen circa honderd twintig leden uit twintig verschillende landen telt. Met dit koor concerteerde hij in Spanje, Frankrijk, Nederland, België, Zwitserland, Finland, Hongarije, Tsjechië, Turkije en Duitsland. In 1988 richtte hij met voormalige leden van het Landesjugendchor Nordrhein-Westfalen het koor modus novus op, waarmee hij zich in het bijzonder aan hedendaags werk wijdt. De hogeschool voor muziek Detmold stelde Fritz ter Wey in 1994 aan als leraar koorleiding en kooropleiding. Een vaste samenwerking verbindt hem sedert 1968 met de Duitse televisieomroep WDR, waarvoor hij dertig producties met meer dan honderd zeventig koorwerken maakte. Als gastdirigent werd Fritz ter Wey regelmatig uitgenodigd door het koor van de VRT. Bovendien leidt Fritz ter Wey sedert meer dan twintig jaar internationale cursussen koor en koorleiding in vele Europese landen.

modus novus

In 1988 richtte Fritz ter Wey samen met een aantal ambitieuze zangeressen en zangers het projectkoor modus novus op, dat voornamelijk werken uit de koormuziek van de twintigste eeuw zou vertolken. Eén van de eerste projecten was de uitvoering van het oratorium *Die Erschöpfung der Welt* van Mauricio Kagel in de Kölner Philharmonie. Ook op de tot nu toe opgenomen cd's klinkt koormuziek van de twintigste eeuw. Werken als *Friede auf Erden* van Arnold Schönberg of de *Messe für zwei vierstimmige Chöre* van Frank Martin staan naast chansons van Paul Hindemith, Francis Poulenc en Darius Milhaud, of geestelijke en wereldlijke stukken koormuziek van onze eeuw. Naast het moderne werk omvat het repertoire van het koor ook literatuur uit vroegere eeuwen, met een zwaartepunt op de romantische koormuziek. Naast werken van Johannes Brahms, Hugo Wolf, Max Reger en anderen bewerkte modus novus een programma van vrouwelijke componisten, met zelden te horen stukken van Lili Boulanger, Fanny Hensel, Clara Schumann en Jacqueline Fontyn. modus novus werkte meermaals mee aan het Festival van Vlaanderen als oratorium- en operakoor. In dit kader werd de cd opgenomen van de opera *Die Hochzeit des Camacho* van Felix Mendelssohn-Bartholdy. Het koor heeft

talrijke concertreizen ondernomen, in 1995 naar Polen. In de herfst van datzelfde jaar nam modus novus een uitnodiging naar het Copenhagen Choir Festival aan. Daar was het ensemble het atelierkoor van de dirigenten master classes onder leiding van de Estse dirigent Tõnu Kaljuste. In 1992 won modus novus in de categorie gemengde koren bij de internationale koorwedstrijd in Tours/Frankrijk. Nadien volgden prijzen bij de vierde Duitse Koorwedstrijd 1994 en in 1997 bij de beroemde Wedstrijd Marktoberdorf.

Deutsche Kammerphilharmonie Bremen

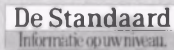
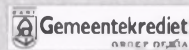
Sedert meer dan twintig jaar heeft de Deutsche Kammerphilharmonie Bremen zich tot één van de leidende internationale kamerorkesten ontwikkeld. Het orkest is regelmatig te gast in de grote Duitse en Europese concertzalen en toerde door Japan, de voormalige Sovjetunie, Zuid-Amerika en de Verenigde Staten (waar het in augustus 1995 als eerste Duitse orkest te gast was bij het gerenommeerde Tanglewood Festival) en speelde op de festivals in Salzburg, Luzern, Wenen, Ansbach, het Schleswig-Holstein Musik Festival, e.a. Met dirigenten en solisten als Frans Brüggen, Christoph Eschenbach, Heinz Holliger, Gidon Kremer, Olli Mustonen, Murray Perahia, Mikhail Pletnev, András Schiff, Heinrich Schiff en Christian Terzloff bestaat een jarenlange vruchtbare muzikale samenwerking. Met jonge talenten als Daniel Harding, Paavo Järvi of Sian Edwards worden nieuwe wegen bewandeld. Het repertoire van de Deutsche Kammerphilharmonie Bremen strekt zich uit van barok tot moderne muziek. Bijzondere interesse gaat uit naar 'cross-over'-projecten, zoals met het Art Ensemble van Chicago, het Nederlandse Dans Theater, Kronos Quartet of John McLaughlin. Na Mario Venzago, Heinrich Schiff, Jiri Belohlavek is Thomas Hengelbrock sedert 1995 vaste eerste gastdirigent. Vanaf oktober 1999 zal de jonge Britse dirigent Daniel Harding muzikaal directeur worden.

TENTOONSTELLING VAN 6 NOV 98 TOT 27 DEC 98

open van dinsdag tot en met zondag van 14 tot 18 uur
gesloten op 24 en 25 december . toegang gratis

RONDLEIDING in de tentoonstelling op zaterdag 14 november 98 en op zaterdag 12 december 98 . telkens om 15 uur . prijs 150 F . rondleiding voor groepen van maximum 20 personen kan u aanvragen op een datum naar keuze . groeps prijs 2300 F . inlichtingen en reservatie: bespreekbureau deSingel 03/248.28.28

deSingel wordt betaald door de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van de Provincie en de stad Antwerpen.

deSingel

hoofdingang en bespreekbureau

Desguinlei 25 . 2018 Antwerpen
tel. 03/248.28.28 . fax 03/248.28.00 . www.desingel.be
openingsuren ma-vr 10-19 uur . za 16-19 uur

administratie

Jan Van Rijswijcklaan 155 . 2018 Antwerpen
tel. 03/244.19.20 . fax 03/244.19.59 . info@desingel.be